

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาทางด้านปักษีวิทยาในประเทศไทยมีมานานหลายปี ส่วนใหญ่เป็นการสำรวจความหลากหลายของนกและการศึกษาถึงการกระจายของนกแต่ละชนิด ถึงกระนั้นยังขาดข้อมูลในบางพื้นที่อยู่ โดยเฉพาะการศึกษาทางด้านองค์ประกอบชนิดของนกซึ่งเป็นการศึกษาทางด้านชนิด จำนวนและพฤติกรรมของนก ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ทำให้นกมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ เนื่องจากจำนวนและชนิดของนกที่อาศัยในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยในการดำรงชีวิต

สิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดมี niche แตกต่างกัน ในสภาพแวดล้อมที่สิ่งมีชีวิตมี niches ซ้อนทับกัน ธรรมชาติจะมีการจัดระบบเพื่อให้สิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกันได้ การขยับ niche เพื่อลดการแข่งขันก็เป็นวิธีหนึ่ง เช่น มีนกกินแมลงหลายชนิดในแหล่งอาศัย นกอาจจัดระดับพฤติกรรมการหากินโดยแบ่งเป็นนกที่หากินตามพุ่มไม้ กิ่งไม้ ลำต้น ฯ เนื่องจากการมี niche ต่างกันการแข่งขันย่อมลดลง สิ่งมีชีวิตพยายามปรับพฤติกรรมเพื่อให้สามารถอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมได้ หากสิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าก็สามารถดำรงชีวิตและขยายพันธุ์จนเป็นชนิดที่เด่น (dominant species) ในพื้นที่ ถ้าสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมและไม่สามารถปรับตัวได้ อาจอพยพไปอยู่แหล่งใหม่หรืออาจสูญพันธุ์ไป

นกมีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศในด้านการช่วยผสมเกสร แพร่กระจายเมล็ดพันธุ์พืช ตลอดจนควบคุมและช่วยกำจัดแมลงศัตรูพืช การศึกษาถึงพืชที่นกกินเป็นอาหารอาจได้ประโยชน์ในการแนะนำชนิดของพืชท้องถิ่นเพื่อปลูกทดแทนป่าที่ถูกทำลาย อันจะทำให้คนและสัตว์ป่ามีอาหารกินและดำรงชีวิตในป่าได้เป็นอย่างดี เป็นการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าที่ดีวิธีหนึ่ง

พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนส่วนใหญ่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าเขาสูงสลับซับซ้อน โดยเฉพาะบริเวณอำเภอปางมะผ้ามีสภาพเป็นภูเขาที่มีถ้ำอยู่เป็นจำนวนมาก ถ้ำเหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น ดังนั้นเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปายซึ่งควบคุมพื้นที่อยู่เห็นว่าจะมีหน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัยสภาพธรรมชาติและสัตว์ป่าขึ้นโดยเฉพาะ จึงได้เสนอโครงการมาทางกรมป่าไม้ขอจัดตั้งสถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้ำน้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขึ้น ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้รับความสนใจจากบุคคลทั่วไปมากขึ้น จึงมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ต่าง ๆ (กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) โดยใช้กิจกรรมการดูนกเป็นหัวข้อหนึ่งในการท่องเที่ยว จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์พืช

และสัตว์ มีการจัดการภายในพื้นที่เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสถานีวิจัยและพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้ำน้ำลอด จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก็เป็นหนึ่งในสถานที่จัดลงในรายการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยมีศักยภาพทั้งทางด้านถ้ำ ลำธาร ป่าไม้และนก การศึกษาองค์ประกอบชนิดของนก ณ ที่นี้จึงเป็นประโยชน์และอาจนำไปเป็นข้อมูลในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

ศึกษาองค์ประกอบชนิดของนก ได้แก่ ชนิด จำนวนและพฤติกรรมของนกบริเวณสถานีวิจัยและพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าถ้ำน้ำลอด ในแต่ละฤดูกาล